

CERIMÒNIA ACADÈMICA D'INVESTIDURA
COM A DOCTOR HONORIS CAUSA
DEL PROFESSOR WILLIAM LABOV

PARLAMENT DEL DR. JOSEP JOAN MORESO,
RECTOR MAGNÍFIC DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

5 de juny del 2012
Auditori del campus de Poblenou
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

Avui honorem en aquesta cerimònia solemne el professor William Labov, una de les persones que més ha fet per tal de comprendre la naturalesa dels llenguatges que els humans usem per comunicar-nos els uns amb els altres. És un fet que el llenguatge humà és dinàmic. Els catalanoparlants d'avui no parlem com Ramon Llull, i el català que es parla a Tortosa no és el mateix que el que es parla a Girona. Ni el que parlen els estudiants de la nostra universitat al pati de Jaume I és igual que el que parlen els pagesos d'alguna de les nostres comarques ni el que parlen les peixateres al mercat d'algunes de les nostres ciutats al litoral. En qualsevol comunitat de parla hi observem petites o grans variacions en la manera de parlar. De fet, fins i tot els individus tenen un capteniment variable en la seva manera de parlar: no sempre diuen la mateixa cosa de la mateixa manera. La gran pregunta que va interessar William Labov és: per què passa, això? I per què continua passant avui, malgrat que la majoria de nosaltres aprenem una llengua estàndard a l'escola? I per què passa, atès que no és obvi (si més no a primera vista) quins són els avantatges operatius d'aquesta variabilitat i si les innovacions en la manera de parlar fins i tot poden dificultar la comunicació entre persones?

La clau, com bé ens ha explicat en la laudatio la professora Maria Teresa Turell, va pensar Labov, està en el paper social que té el llenguatge. Per tant, Labov es va dedicar a identificar quins són els factors socials o sociològics –la classe social, el sexe, l'edat, el nivell d'instrucció– que podien estar correlacionats amb les variacions en la parla dels individus o dels grups d'individus. I aquestes variacions són, si es donen les condicions necessàries, la llavor a partir de la qual pot germinar el canvi; el canvi que acaba afectant, al llarg del temps, la fisonomia de les llengües.

Potser avui dia no sembla gaire sorprenent la hipòtesi que el llenguatge està influït per factors socials, d'identitat. Però una cosa és pensar-hi i tota una altra cosa és demostrar-ho empíricament.

Calen moltes dades, i una anàlisi estadística molt fina, per destriar quins aspectes del llenguatge varien per motius socials i quins factors socials hi intervenen exactament. I és difícil recollir aquestes dades, perquè és ben sabut que la gent modula la manera en què parla segons la situació en què es troba. Per poder treure l'entrellat de tot això, calia buscar la manera d'obtenir mostres de llengua parlada que continguessin els sons, les paraules i les estructures que es volien estudiar, sense que els parlants sabessin que l'objectiu era estudiar com parlaven. Cal saber com parla la gent de veritat, no com parla quan pensa que algú l'està observant. La metodologia que va desenvolupar Labov per fer això, i el seu compromís amb una mirada al llenguatge rigorosa, empírica, científica, són unes de les seves grans aportacions a l'estudi del llenguatge, un fenomen que, per la seva complexitat i pel fet de ser, al capdavant, una abstracció a la qual només tenim accés de manera relativament indirecta, planteja reptes importants als científics.

Aquesta visió empírica del llenguatge és una doble lliçó d'humilitat contra la temptació de pensar, d'una banda, que nosaltres i la nostra parla estem més enllà del nostre origen social, del nostre procés d'aprenentatge; i, d'altra banda, que la nostra parla té els senyals de la nostra individualitat. Doncs bé, cap de les dues coses no és certa. La nostra parla individual és explicable precisament a través de tots els factors socials de la nostra història, i nosaltres no som, com a individus, unitats lingüístiques. En una entrevista que li féu Matthew J. Gordon (*Journal of English Linguistics* 34, 2006: 332-351), Labov ho diu de la manera següent (que jo repetiré en una varietat de l'anglès que no apareix al mapa de variacions de l'anglès que Labov, amb altres autors, ha elaborat, i que és només una varietat imaginària de l'anglès, una varietat contrafactual, un anglès del delta de l'Ebre):

“We study individuals because they give us the data to describe the community, but the individual is not really a linguistic unit. Many of the people in sociolinguistics disagree with me on this point, and they think that reality lies in the individual speaker, and I take the position that's just the reverse. There are no individuals from a linguistic point of view.”

Aquesta és una lliçó que de vegades s'ha anomenat servitud epistèmica. El món és com és, també el món de l'anglès que es parla a Martha's Vineyard i a Harlem, i el món del català que es parla a Palamós i el que es parla a Badia del Vallès; i el que ens cal és capacitat de desprendre'ns dels nostres biaixos per dedicar tots els nostres esforços a observar, en el cas de les llengües, les pràctiques fonètiques, sintàctiques, dels parlants. A processar la informació amb les millors tècniques estadístiques actuals i a fornir atrevides conjectures que expliquin les dades. Conjectures que podran, d'aquesta manera, ser refutades per altres conjectures que expliquin millor les dades.

En el cas de les ciències humanes i socials, una comprensió millor de com són les coses en la realitat tindrà també la conseqüència de permetre'ns generar més adequadament els ideals per a les societats humanes. I el coneixement empíric serveix per a dues coses: ensenya a dissenyar ideals humans *realitzables*, perquè *ad impossibilia nemo tenetur*, i ensenya també a precisar quins són els mecanismes institucionals que duren més fàcilment als objectius fixats com a ideals.

Saber les dues coses ens fa també més lliures i, en aquest sentit, és veritat que el coneixement ens fa més lliures.